

Hemşirelik öğrencilerinin mesleki beceri laboratuvarı uygulamaları öncesi ve sonrası stres ve genel yetkinlik inancı düzeyleri

Stress and general competency belief levels of nursing students before and after their applications in the vocational skills laboratory

Eda Gülbetkin^a, Özlem Abi^{a,*}

^a Iğdır Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Iğdır, Türkiye

ÖZET

Amaç: Hemşirelik bölümü birinci sınıf öğrencilerinin mesleki beceri laboratuvarı uygulamaları öncesinde ve sonrasında deneyimledikleri hemşirelik eğitimi stres düzeyleri ile genel yetkinlik seviyelerini ve bunları etkileyen faktörleri belirlemek amacıyla tanımlayıcı olarak gerçekleştirilmiştir.

Yöntem: Bu araştırma, Nisan-Mayıs 2021 tarihlerinde Iğdır Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümündeki 50 birinci sınıf hemşirelik öğrencisi ile yürütülmüştür. Veriler, Kişisel Bilgi Formu, "Hemşirelik Eğitimi Stres Ölçeği (HESÖ)" ve "Genel Yetkinlik İnancı Ölçeği (GYİÖ)" aracılığı ile toplanmıştır. Veriler frekans dağılımları, bağımsız gruplarda t-testi/Mann-Whitney-U ve Varyans/Kruskall Wallis analizleri ile değerlendirilmiştir.

Bulgular: Bu araştırmada hemşirelik öğrencilerinin %54.0'ını kadın öğrencilerin oluşturduğu, %68.0'nın bölümü isteyerek seçtiği ve %46.0'mın hemşirelik uygulamalarını yapmaya yönelik korku duyduğu belirlenmiştir. Öğrencilerin Hemşirelik Eğitimi Stres Ölçeği'nden aldıkları toplam puan ortalaması ön değerlendirmede 57.00±16.775, son değerlendirmede ise 51.46±19.641 olarak bulunmuştur. Öğrencilerin Genel Yetkinlik İnancı ölçeğinden aldıkları toplam puan ortalaması ön değerlendirmede 25.64±6.321, son değerlendirmede ise 26.78±4.400 olarak bulunmuştur.

Sonuç: Araştırmanın sonuçlarına göre öğrencilerin ilk mesleki beceri laboratuvar uygulamaları sonrası hemşirelik eğitimi ile ilişkili stres düzeylerinin azaldığı ve genel yetkinlik inancının arttığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Genel yetkinlik; hemşirelik eğitimi; mesleki beceri uygulamaları; öğrenci hemşire; stres

ABSTRACT

Objective: This descriptive study was conducted to determine the levels of nursing education stress and general competence beliefs experienced by first-year nursing students before and after vocational skill laboratory applications, as well as the factors influencing these levels.

Method: The research was conducted with 50 first-year nursing students from the Faculty of Health Sciences at Iğdır University in April-May 2021. Data were collected using a Personal Information Form, "Nursing Education Stress Scale (NESS)," and "General Competence Belief Scale (GCBS)." The data were evaluated using frequency distributions, independent sample t-test/Mann-Whitney U test, and Variance/Kruskal-Wallis analysis.

Results: In this study, it was determined that 54.0% of the nursing students were female, 68.0% willingly chose the nursing department, and 46.0% experienced fear of performing nursing practices. The students' mean total score obtained from the Nursing Education Stress Scale was 57.00±16.775 at the pre-evaluation and 51.46±19.641 at the post-evaluation. Additionally, the mean total score obtained from the General Competence Belief Scale was 25.64±6.321 at the pre-evaluation and 26.78±4.400 at the post-evaluation.

Conclusion: According to the study results, it was observed that the stress levels associated with nursing education decreased, and general competence beliefs increased after the students' initial vocational skill laboratory applications.

Keywords: General competence; nursing education; vocational skill applications; student nurse; stress

Giriş

Hemşirelik eğitimi uygulama ve teorikten oluşan, kuramsal bilgi yükü ve klinik beceriye gereksinim duyulan bir süreçtir (Özbayır ve ark., 2011; Tüfekçi ve Yıldız, 2009). Bu süreçte hemşirelik öğrencilerinden beklenen; edindikleri bilgi, beceri ve tutumlarını kullanarak hastaların sağlık problemlerini bilimsel yöntemlerle çözmeleridir (Kang, Choi & Ryu, 2009). Fakat öğrenciler eğitimleri süresince bu beklentileri

*Corresponding author.

E-mail address: ozlemabi89@gmail.com (Ö. A.)

Geliş Tarihi / Received: 10.03.2023 Kabul Tarihi/Accepted: 17.08.2023

karşılamaya çalışırken birçok stres faktörüne maruz kalabilmektedirler. Eğitim sürecinde oluşan stres tüm dünyada hemşirelik öğrencileri arasında genel bir problemdir. Hemşirelik lisans düzeyindeki öğrencilerde fiziksel ve ruhsal sağlık sorunları gelişme riskinin, toplumun genelinden ve diğer sağlık alanlarındaki öğrencilerden daha yüksek olduğu belirtilmektedir (Edwards, Burnard & BennettHebden, 2009; Timmins, Corroon, Byrne & Mooney, 2011).

Hemşirelik öğrencilerin stres yaşamasına neden olan bu kaynaklar; akademik stres faktörleri (sınavlar, ödevler, başarısız olma korkusu ve eğitimcilerle olan ilişkiler), klinik stres faktörleri (mesleki bilgi ve beceri eksikliği, hata yapma korkusu, bir hastanın ölümüne veya acılarına olumsuz tepkiler ve diğer sağlık personeli ile olan ilişkiler) ve dış stresörlerdir (sosyal hayat, kişisel problemler ve ekonomik stresörler) (Chesser-Smyth, 2005; Pulido-Martos, Augusto-Landa & Lopez-Zafra, 2012; Reeve, Shumaker, Yearwood, Crowell & Riley, 2013). Hemşirelik öğrencilerinin deneyimledikleri bu stres faktörlerinin, akademik başarılarını düşürmeye, sağlık durumlarının kötü etkilenmesine neden olur. Ayrıca profesyonel kimlik kazanımına, sağlıklı düşünme ile karar almalarına engel olmaktadır (Özdemir, Khorshid & Zaybak, 2020).

Yetkinlik, sağlık profesyonelleri için gerekli olan en önemli ölçütlerden biridir (Boylan ve Westra, 1998). Bandura genel yetkinlik inancını (self-efficacy belief) “bireylerin bir performansı gerçekleştirmek için gereken davranışları düzenleyebilme gücü ve bu davranışları yerine getirebilme yetilerine olan güvendir” diye tanımlanmıştır (Bandura, 1986). Çünkü istenilen etkileri veya neticeleri yaratacağına inanan biri diğerlerine nazaran daha aktif hale gelir ve böylelikle hayatındaki olaylarda daha kararlı bir rol oynayabilir (Çelikkaleli & Çapri, 2008). Hemşirelik mesleğinde yetkin birey ise, hasta bakımını daha emin ve ahlaki bir şekilde gerçekleştirmek için gerekli bilgi, beceri, yetenek ve yargıları sentezlemiş, mesleğini değişik şartlar altında olması gerektiği gibi yerine getirme becerisi ile donanmış kişi olarak tanımlanır. Hemşirelerde yetkinlik geliştirmeye mezuniyet öncesi başlanmalı ve özellikle bu dönemde temel mesleki yetkinlikler kazandırılmalıdır. Her bir yeterlik için gereken bilgi, beceri ve tutumlar öğrenciye açıklanmalı; tüm bunların bütünleştirilmesi amacıyla vaka bazlı aktivitelere katılım sağlanmalı, simülasyon gibi farklı öğrenme metotları oluşturulmalı, klinik uygulama süreleri arttırılmalı ve aynı klinikte daha uzun süre kalma fırsatı sağlanmalıdır (Karahana & Kav, 2018; Rhodes, Morris & Lazenby, 2011; Chang & Liou, 2013).

Hemşirelik öğrencilerinde uzun süren ve kontrol altına alınamayan eğitim stresi ve genel yetkinliğin düşük olması öğrencinin eğitim, psikososyal ve fizyolojik yaşamını olumsuz etkiler. Bu durum hemşirelik bakımını sağlarken hastasının gereksinimlerini gözden kaçırarak hasta üzerinde olumsuz izlenim yaratmasına ve hasta-hemşire arasındaki güvenin zayıflamasına neden olacaktır. Bu nedenle eğitim süreci boyunca öğretim elemanlarının öğrencilerin stres seviyesini belirlemesi ve buna yönelik stratejiler belirlemesi oldukça önemlidir. Alanda yapılan çalışmalar incelendiğinde, eğitim stresinin öğrencilerin klinik uygulamadaki performansını olumsuz yönde etkilediği belirlenmiştir ancak hemşirelik öğrencilerin alan eğitimi ile ve genel yetkinlik ile ilgili yaşadıkları çalışmaların nadir olduğu tespit edilmiştir (Edwards ve ark., 2009; Pulido-Martos ve ark., 2012; Özdemir ve ark., 2020; Büyükbayram ve Ayık, 2020). Bu bilgiler doğrultusunda, araştırmada Iğdır Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi hemşirelik öğrencilerinin mesleki beceri laboratuvarı uygulamaları öncesi ve sonrası yaşadıkları stres düzeyleri ve öğrenciler arasındaki genel yetkinlik inancı düzeyinin ve bunları etkileyen etmenlerin saptanması amaçlanmıştır.

Yöntem

Bu çalışma hemşirelik birinci sınıf öğrencilerinin mesleki beceri laboratuvarı uygulamaları öncesi ve sonrası yaşadıkları stres düzeyleri ve genel yetkinlik inancı düzeyi ve bunları etkileyen etmenlerin belirlenmesi amacıyla yapılmıştır.

Araştırma Tipi

Araştırma tanımlayıcı ve kesitsel türde bir çalışmadır.

Araştırmanın Yeri ve Zamanı

Araştırma Nisan-Mayıs 2021 tarihleri arasında Iğdır Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi birinci sınıfta öğrenim görmekte olan hemşirelik öğrencilerinin gönüllü katılımı ile gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın Evreni ve Örneklem Seçimi

Araştırma evrenini, birinci sınıf öğrencilerinin tamamı (N=72) oluşturdu. Araştırmada örneklem seçimine gidilmemiş olup, araştırma için gönüllü olan öğrenciler çalışmaya dâhil edilmiştir. Araştırma; veri toplama aşamasında uygulamaya katılmayan ve çalışma için gönüllü olmayan öğrencilerin (n=22) olması nedeniyle 50 öğrenci ile tamamlanmıştır.

Veri Toplama Araçları ve Özellikleri

Araştırma verileri araştırmacılar tarafından hazırlanan “Kişisel Bilgi Formu”, “Hemşirelik Eğitimi Stres Ölçeği” ve “Genel Yetkinlik İnancı Ölçeği” kullanılarak toplanmıştır.

Kişisel Bilgi Formu: Araştırmacılarca literatür taranarak hazırlanan, öğrencilerin tanıtıcı özelliklerini ve eğitimleri ile ilgili bazı bilgileri içeren (yaş, cinsiyet, akademik not ortalaması, mezun olunan lise türü, hemşirelik bölümünü seçme durumu, mezuniyet sonrası klinik alanda çalışma durumu ve hemşirelik uygulamalarını yapmaya yönelik korku duyma durumu) yönelik 7 sorudan oluşmaktadır (Özdemir ve ark., 2020; Büyükbayram ve Ayık, 2020).

Hemşirelik Eğitimi Stres Ölçeği (HESÖ): Hemşirelik eğitimi stres ölçeği Rhead tarafından 1995 yılında geliştirilmiştir. Ölçeğin Türkçe geçerlilik güvenilirliği Karaca ve arkadaşları (2014) tarafından yapılmıştır (Karaca, Yıldırım, Ankaralı, Açıköz & Akkuş, 2014). İki alt boyut ve 32 maddeden oluşan ölçek dörtlü (0 - 3 puan) likert tipindedir. “Uygulama Stresi” alt boyutu; 4, 5, 7, 9, 11, 13, 15, 16, 18, 19, 21, 24, 25, 27, 29, 32. maddelerden, “Akademik Stres” alt boyutu; 1, 2, 3, 6, 8, 10, 12, 14, 17, 20, 22, 23, 26, 28, 30, 31. maddelerden oluşmaktadır. Her bir alt boyutu 0-48 arasında değer alan ölçeğin toplam puanı 0 – 96 arasındadır ve puanın artması stresin arttığına işaret etmektedir. Bu çalışmada toplam güvenilirlik katsayısı Cronbach Alpha değeri; .93 olarak bulunmuştur.

Genel Yetkinlik İnancı Ölçeği (GYİÖ): Ölçek Jerusalem ve Schwarzer tarafından 1992’de oluşturulmuş (Jerusalem ve Schwarzer, 1992) ve Türkçeye uyarlaması da Çelik Kaleli ve Çapri (2008) tarafından yapılmıştır (Çelik Kaleli ve Çapri, 2008). Ölçek 10 maddelik ve 4’lü Likert tipindedir. Ölçekten alınabilecek minimum puan 10, maksimum puan ise 40’tır. Katılımcının aldığı puanın artması genel yetkinlik inancı düzeyinin de yükseldiğini göstermektedir. Ölçeğin orijinalinde Cronbach Alpha değeri .92 bulunurken ölçeğin bu çalışmada uygulanan örneklem için Cronbach Alpha değeri. 89 olarak bulunmuştur.

Verilerin Toplanması

Veriler araştırmacılar tarafından Nisan-Mayıs 2021 tarihleri süresince Iğdır Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü'nde aktif olarak öğrenciliği devam eden birinci sınıf öğrencilerle simülasyon laboratuvarında mesleki uygulama dersi esnasında yüz yüze görüşülerek, veri toplama formları aracılığıyla toplanmıştır. Veriler öğrencilerin simülasyon maketleri üzerinde mesleki uygulama yapacakları ilk dersin öncesinden toplanmıştır. 4 haftalık mesleki uygulama sonrası aynı ölçekler kullanılarak son değerlendirme yapılmış ve veriler toplanmıştır.

Verilerin Değerlendirilmesi

Verilerin analizinde SPSS 21. Paket programı kullanılmıştır. Tanımlayıcı özelliklere ilişkin veriler Ortalama ve Standart Sapma değerleri ile frekans (yüzde) şeklinde sunulmuştur. Araştırmada elde edilen verilerin analizinde Kolmogorov-Smirnov testi, ölçek puanlarının ikili gruplar arasında karşılaştırılmasında bağımsız gruplarda t testi, tekrarlı ölçümlerden elde edilen ölçek puanları arasındaki farkın değerlendirilmesinde bağımlı gruplarda t testi uygulanmıştır. Ölçeğin güvenilirliği Cronbach's Alpha ile analiz edilmiştir. Anlamlılık düzeyi $p < .05$ olarak alınmıştır.

Araştırmanın Etik Yönü

Araştırmanın yapılabilmesi için Iğdır Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulu Başkanlığı'ndan etik izin alınmıştır (2021/13). Araştırmaya katılım gönüllülük esasına dayalı olup, araştırmaya katılan öğrencilerden yazılı onam alınmıştır.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmanın verileri yalnızca Iğdır Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü'nde öğrenim gören öğrencilerden alındığından dolayı araştırma sonuçları bu öğrencilerden elde edilen veriler ile sınırlıdır.

Bulgular

Tablo 1'de, çalışmaya katılan 50 öğrencinin demografik özellikleri görülmektedir. Tabloya göre, çalışmaya katılan öğrencilerin %46'sı (23) erkek, %54'ü (27) kadındır. Öğrencilerin %68'i (34) bölümlerini isteyerek seçerken, %32'si (16) istemeden seçtiğini söylemiştir. Öğrencilerin %68'i (34) Anadolu lisesi mezunu ve %32'si (16) diğer liselerden mezun olmuştur. Öğrencilerin %46'sı (23) hemşirelik uygulamalarını yapmaya yönelik korku duyduğunu belirtirken, %54'ü (27) korku duymadığını belirtmiştir. Çalışmaya katılan öğrenciler ortalama 20.38 yaşında ve ortalama 2.99 akademik not ortalamasına sahiptir.

Tablo 1. Çalışmaya katılan öğrencilerin tanıtıcı özelliklerinin frekans ve yüzde dağılımları

		<i>f</i>	%
Cinsiyet	Erkek	23	46.0
	Kadın	27	54.0
Bölümü isteyerek mi seçtiniz?	Evet	34	68.0
	Hayır	16	32.0
Mezun olunan lise türü	Anadolu Lisesi	34	68.0
	Diğer Liseler	16	32.0
Hemşirelik uygulamalarını yapmaya yönelik korku duyuyor musunuz?	Evet	23	46.0
	Hayır	27	54.0
Yaş	20.38± 2.732		
Akademik not ortalaması	2.99± .401		
Toplam		50	100.0

Tablo 2’de öğrencilerin ön değerlendirme-son değerlendirme puan ortalamaları arasındaki farklılaşmaya yönelik yapılan bağımlı gruplarda eşli iki örnek t testi sonuçları görülmektedir. Tabloya göre öğrencilerin “Hemşirelik Eğitimi Stres” ölçeğinin toplamının ön değerlendirme (\bar{X} =57.00; SS=16.775) ile son değerlendirme (\bar{X} =51.46; SS=19.641) puan ortalamaları arasında son değerlendirme lehine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık elde edilmiştir (t =2.117; p < .05). “Akademik Stres” alt boyutunun (t =1.714; p > .05) ve “Genel Yetkinlik İnancı” ölçeğinin (t =-1.248; p > .05) ön değerlendirme ile son değerlendirme puan ortalamaları arasında anlamlı bir farkın oluşmadığı görülmektedir. Uygulama Stresi” alt boyutunun ön değerlendirme (\bar{X} =28.00; SS=9.107) ile son değerlendirme (\bar{X} =24.80; SS=10.762) puan ortalamaları arasında son değerlendirme lehine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık elde edilmiştir (t =2.234; p < .05).

Tablo 2. Öğrencilerin ölçeklerden aldıkları ön değerlendirme-son değerlendirme puan ortalamalarının karşılaştırılması

Ölçekler		N	\bar{X}	SS	t	p
Uygulama Stresi	Ön değerlendirme	50	28.00	9.107	2.234	.030*
	Son değerlendirme	50	24.80	10.762		
Akademik Stres	Ön değerlendirme	50	29.00	8.689	1.714	.093
	Son değerlendirme	50	26.66	9.966		
Hemşirelik Eğitimi Stres Ölçeği Toplam	Ön değerlendirme	50	57.00	16.775	2.117	.039*
	Son değerlendirme	50	51.46	19.641		
Genel Yetkinlik İnancı Ölçeği	Ön değerlendirme	50	25.64	6.321	-1.248	.218
	Son değerlendirme	50	26.78	4.409		

*= p < .05; bağımlı örneklem t-testi; \bar{X} :Mean; SS: Standart Sapma

Tablo 3’te öğrencilerin cinsiyetlerine, bölümlerini seçme isteklerine, mezun oldukları lise türüne ve hemşirelik uygulamalarına yönelik korku durumuna göre Hemşirelik Eğitimi Stres Ölçeği, Genel Yetkinlik İnancı ölçeklerine ait ön değerlendirme ve son değerlendirme puan ortalamaları arasındaki farklılaşmaya yönelik yapılan bağımsız gruplar t testi sonuçlarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın ortaya çıkmadığı görülmüştür (p > .05).

Yapılan analizlere göre “Akademik Stres” alt boyutunda (t =1.875; p > .05) ve “Genel Yetkinlik İnancı” ölçeğinde (t =-.838; p > .05) öğrencilerin hemşirelik uygulamalarına yönelik korku durumuna göre ön değerlendirme puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın ortaya çıkmadığı görülmüştür. “Uygulama Stresi” alt boyutunda korku duyanların ön değerlendirme puan ortalamaları (\bar{X} =31.26; SS=8.629) ile korku duymayanların ön değerlendirme puan ortalamaları (\bar{X} =25.22; SS=8.710) arasında korku duymayan öğrencilerin lehine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık elde edilmiştir (t =2.454; p < .05). Son olarak “Hemşirelik Eğitimi Stres” ölçeğinin toplamında korku duyanların ön değerlendirme puan ortalamaları (\bar{X} =62.70; SS=16.283) ile korku duymayanların ön değerlendirme puan ortalamaları (\bar{X} =52.15; SS=15.900) arasında korku duymayan öğrencilerin lehine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık elde edilmiştir (t =2.312; p < .05) (Tablo 3).

Tablo’da öğrencilerin hemşirelik uygulamalarına yönelik korku durumuna göre ölçeklere ait son değerlendirme puan ortalamaları arasındaki farklılaşmaya bakıldığında; “Genel Yetkinlik İnancı” ölçeğinde (t =.387; p > .05) öğrencilerin hemşirelik uygulamalarına yönelik korku durumuna göre son değerlendirme puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın ortaya çıkmadığı görülmüştür. “Uygulama Stresi” alt boyutunda korku duyanların son değerlendirme puan ortalamaları (\bar{X} =29.30;

SS=10.359) ile korku duymayanların son değerlendirme puan ortalamaları (\bar{X} =20.96; SS=9.709) arasında korku duymayan öğrencilerin lehine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık elde edilmiştir (t=2.936; p< .05). “Akademik Stres” alt boyutunda korku duyanların son değerlendirme puan ortalamaları (\bar{X} =30.26; SS=10.673) ile korku duymayanların son değerlendirme puan ortalamaları (\bar{X} =23.59; SS=8.340) arasında korku duymayan öğrencilerin lehine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık elde edilmiştir (t=2.479; p< .05). Son olarak “Hemşirelik Eğitimi Stres” ölçeğinin toplamında korku duyanların son değerlendirme puan ortalamaları (\bar{X} =59.57; SS=19.656) ile korku duymayanların son değerlendirme puan ortalamaları (\bar{X} =44.56; SS=17.102) arasında korku duymayan öğrencilerin lehine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık elde edilmiştir (t=2.888; p< .05) (Tablo 3).

Tablo 3. Öğrencilerin tanıtıcı özelliklerine göre uygulama öncesi ve sonrası ölçek toplam ve alt boyut puanlarının dağılımı

Özellikler	Uygulama Öncesi				Uygulama Sonrası				
	Hemşirelik Eğitimi Stres Ölçeği Toplam	Akademik stres Alt Boyutu	Uygulama stresi Alt Boyutu	Genel Yetkinlik İnanç Ölçeği	Hemşirelik Eğitimi Stres Ölçeği Toplam	Akademik stres Alt Boyutu	Uygulama stresi Alt Boyutu	Genel Yetkinlik İnanç Ölçeği	
Cinsiyet									
Kadın	59.41	29.40	30.00	25.19	55.00	27.74	27.25	27.70	
Erkek	54.17	28.52	25.65	26.17	47.30	25.39	21.91	25.70	
	t: -1.102 p: .276	t: -.356 p: .723	t: -1.716 p: .093	t: .547 p: .587	t: -1.394 p: .170	t: -.828 p: .412	t: -1.789 p: .080	t: -1.632 p: .109	
Bölümü seçme isteği									
Evet	54.12	27.38	26.73	26.32	48.91	25.35	23.55	26.85	
Hayır	63.13	32.43	30.68	24.19	56.88	29.43	27.43	26.63	
	t: -1.812 p: .076	t: -1.975 p: .054	t: -1.447 p: .154	t: 1.118 p: .269	t: -1.348 p: .184	t: -1.364 p: .179	t: -1.194 p: .238	t: .169 p: .867	
Mezun olunan lise türü									
Anadolu Lisesi	59.59	30.20	29.38	25.68	53.35	27.64	25.70	26.32	
Diğer Liseler	51.50	26.43	25.06	25.56	47.44	24.56	22.87	27.75	
	t: -1.616 p: .113	t: -1.446 p: .155	t: -1.589 p: .119	t: -.059 p: .953	t: -.993 p: .326	t: -1.021 p: .312	t: -.865 p: .391	t: 1.069 p: .291	
Hemşirelik uygulamalarına yönelik korku durumu									
Evet	62.70	31.43	31.26	24.83	59.57	30.26	29.30	27.04	
Hayır	52.15	26.92	25.22	26.33	44.56	23.59	20.96	26.56	
	t: 2.312 p: .025*	t: 1.875 p: .067	t: 2.454 p: .018*	t: -.838 p: .406	t: 2.888 p: .006*	t: 2.479 p: .017*	t: 2.936 p: .005*	t: .387 p: .701	

*= p< .05 bağımsız örneklem t-testi

Tartışma

Hemşirelik öğrencileri hemşirelik eğitimi süreci boyunca akademik performanslarını ve yaşam kalitelerini etkileyen stresörlerle yüz yüze gelmektedir (Karaca ve ark., 2014). Bu sürecin sağlıklı bir şekilde geçirilmesi hemşire öğrencilerin akademik başarılarını, çevresiyle iyi ilişkiler kurmasını ve yetkinliklerinin kazanmasını doğrudan etkiler. Rhead'ın 1995'te yürüttüğü araştırmasında hemşirelik okullarında öğrencilerin hem teorik eğitim hem de klinik uygulamaya başladıkları ilk anda akademik başarılarını ve sağlıklarını olumsuz yönde etkileyen stresin önemli bir psikolojik faktör olduğu belirtilmiştir (Rhead, 1995).

Bu araştırma hemşirelik öğrencilerinin simülasyon laboratuvarında mesleki uygulama dersi öncesi ve sonrası stres ve yetkinlik düzeyini belirlenmesi amacıyla gerçekleştirilmiştir. Hemşirelik öğrencilerinin stres düzeylerini belirlemek, destek eğitim programların oluşturulmasına, öğrencilerin stresle baş etmesine katkı sağlayacaktır (Özdemir ve ark., 2020). Öğrencilerin Hemşirelik Eğitimi Stres Ölçeği puan ortalamaları değerlendirildiğinde uygulama öncesi ölçek puanının (57.00 ± 16.775) uygulama sonrası ölçek puanına (51.46 ± 19.641) göre yüksek olduğu görülmüştür. Özdemir ve arkadaşlarının (2020) yaptığı çalışmada Hemşirelik Eğitimi Stres Ölçeği toplam puanının 64.48 ± 16.14 , Ağaçdiken ve arkadaşlarının (2016) çalışmasında ise 62.23 ± 16.01 olduğu görülmüştür (Özdemir ve ark., 2020; Ağaçdiken, Mumcu Boğa & Özdelikara, 2016). Çalışmamızda gerek ön değerlendirmede gerek son değerlendirmede öğrencilerin stres ölçeği akademik stres alt boyutunda uygulama stresi alt boyutuna göre daha yüksek puanlar aldığı görülmüştür. Literatürde ise çalışmamızın aksine uygulama boyutunda daha yüksek stres düzeylerinin olduğu görülmüştür. Beck ve Srivastava'nın (1991) yapmış olduğu çalışmada, hemşirelik öğrencileri eğitimlerinin en stresli yönünü klinik uygulama olarak ifade etmişlerdir (Beck ve Srivastava; 1991). Aynı sonuçlar Özdemir ve ark.'nın çalışmasında da ortaya çıkmıştır (Özdemir ve ark., 2020). Bunun nedeni olarak örnek gösterilen çalışmaların hastane klinik uygulamaları sonrası değerlendirilmesi veya çalışmaya katılan öğrencilerin birinci sınıf olmaları ve klinik uygulamaya henüz çıkmadıkları yalnızca hemşirelik uygulamalarına katılmalarından dolayı da olduğu düşünülebilir.

Hemşirelik öğrencilerinin cinsiyete göre stres puanlarına bakıldığında, anlamlı bir farklılık olmadığı belirlenmiştir. Literatürde kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha yüksek stres düzeyine sahip olduğunu belirten çalışmalar mevcuttur (Ergin, Çevik & Çetin, 2018; Akkaya, 2018).

Öğrencilerin hemşirelik bölümünü seçme isteğine göre stres ölçeği puanlarına bakıldığında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmasa da hem ön değerlendirmede hem de son değerlendirmede bölümü isteyerek seçenlerin istemeyerek seçenlere oranla stres seviyelerinin daha düşük olduğu görülmüştür. Taşdelen ve Zaybak (2013)'ın yürüttüğü çalışmada da hemşirelik bölümüne gönüllü gelmenin klinik stres düzeyini etkilemediği bildirilmiştir (Taşdelen & Zaybak, 2013). Mezun olunan lise türüne göre stres ölçeği puanlarının Anadolu liselerinden mezun olanlarda anlamlı bir farklılık olmasa da diğer liselerden mezun olanlara göre daha yüksek olduğu görülmüştür.

Bu alanda yapılan çalışmalar incelendiğinde ilk klinik deneyimin birinci sınıf hemşirelik öğrencileri için endişe verici ve korkutucu olduğu belirtilmektedir (Carlson, Kotze & van Rooyen, 2005; Sprengel & Job, 2004). Bayar ve arkadaşlarının (2009) yaptığı çalışmada öğrencilerin %46'sı klinik uygulama esnasında yaparken korku duyduğu en az bir hemşirelik uygulaması olduğunu belirtmiştir (Bayar, Çadır & Bayar, 2009). Şirin ve arkadaşlarının benzer araştırmasında ise doğumhane stajı öncesinde öğrencilerin ifade ettikleri duyguların; çoğunun (%75) stres, korku ve heyecan olduğu belirlenmiştir (Şirin, Kavak & Ertem, 2003). Çalışmamızda da uygulamaya yönelik korku durumu ile Hemşirelik Eğitimi Stres Ölçeği puanı arasında, ön değerlendirmede hem toplam puanda hem de uygulama stresi alt boyutunda anlamlı farklılık görülmüştür. Öğrencilerin son değerlendirmede stres düzeyleri düşse de ön değerlendirmede olduğu gibi korku duyanlarda duymayanlara göre hem ölçeğin toplam puanında hem de her iki alt boyut puanında anlamlı derecede yüksek olduğu görülmüştür.

Yetkinlik inancı; kişilerin meslek seçimlerini ve mesleki yeterlilikleriyle ilgili algılarını (Betz ve Hackett, 1997); meslek kökenli stres seviyelerini (Grau, Salanova & Peiro, 2001); mesleki performansı ve mesleki sonuç beklentilerini (Brown, 1999) etkilediğinden dolayı hemşirelik öğrencilerinde genel yetkinlik inancı düzeyinin tüm bunlarla doğrudan bir ilişkisi vardır. Çalışmamızda uygulama öncesi öğrencilerin Genel Yetkinlik İnancı puanı 25.64 ± 6.321 , uygulama sonrası ise 26.78 ± 4.409 olarak bulunmuştur. İstatistiksel olarak

anlamli olmayan bu artişın sebebi uygulama öncesi belirsizlik ve anksiyetenin uygulama ile birlikte azaldığı ve bununda yetkinlik inancına yansdığı düşünölmektedir.

Cinsiyete göre Yetkinlik İnancına bakıldığında ön değerlendirmede erkeklerin, son değerlendirmede ise kadınların daha yüksek inanca sahip olduğu görölmüştür. Çelikkaleli ve arkadaşlarının (2013) yaptığı çalışmada kız öğrencilerin ölçek puanının daha yüksek olduğu belirtilmiştir (Çelikkaleli & Akbay, 2013). Bölümü isteyerek seçen öğrencilerde hem ön değerlendirme hem son değerlendirmede istatistiksel olarak anlamli bir fark olmasa da istemeyerek seçen öğrencilere göre daha yüksek olduğu görölmüştür. Bununla birlikte yetkinlik inancının mezun olunan lise türüne göre bir farklılık göstermediği bulgular arasındadır.

Sonuç

Çalışmamızda hemşirelik eğitime yönelik stres düzeylerinin laboratuvar ortamında yapılan mesleki uygulamalar sonrası azaldığı ve genel yetkinlik inancının uygulama sonrası, uygulama öncesine göre daha yüksek olduğu görölmüştür. Ek olarak öğrenci hemşirelerin ılımlı düzeyde stresli oldukları ve bu stresin daha çok akademik boyutlu olduğu belirlenmiştir. Bu sonuçlar doğrultusunda hemşirelik eğitimi süreci boyunca öğrencinin bilgi, beceri ve motivasyonunu arttırmaya yönelik öğretim elemanları/üyeleri ile birlikte oryantasyon programları yapılmalı, hemşirelik eğitiminde stres düzeylerini ve stres kaynaklarını araştıran çalışmaların daha geniş örneklemeler üzerinde planlanması önerilmektedir.

Kaynaklar

- Ağaçdiken, S., Mumcu, Boğa, N., & Özdelikara, A. (2016). Hemşirelik öğrencilerinin hemşirelik eğitime yönelik yaşadıkları stres düzeylerinin belirlenmesi. *Samsun Sağlık Bilimleri Dergisi*, 1 (1), 25-41.
- Akkaya, G., Gümüş, A. B., & Akkuş, Y. (2018). Hemşirelik öğrencilerinin eğitim stresini etkileyen faktörlerin belirlenmesi. *Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi*, 15 (4), 202-208. <https://doi.org/10.5222/HEAD.2018.202>
- Bandura, A. (1986). Social foundations of thought and actions, *Engle wood Cliffs, N.J.*, 23-28
- Bayar, K., Çadır, G., & Bayar, B. (2009). Hemşirelik öğrencilerinin klinik uygulamaya yönelik düşünce ve kaygı düzeylerinin belirlenmesi. *TAF Preventive Medicine Bulletin*. 8(1): 37-42
- Beck, D., & Srivastava, R. (1991). Perceived level and source of stress in baccalaureate nursing students. *Journal of Nursing Education*, 30 (3), 127-132. <https://doi.org/10.3928/0148-4834-19910301-08>
- Betz, N. E., & Hackett, G. (1997). Applications of self-efficacy theory to the career assessment of women. *Journal of Career Assessment*, 5 (4), 383-402. <https://doi.org/10.1177/106907279700500402>
- Boylan, C.R., & Westra, R. (1998). Meeting Joint Commission requirements for staff nurse competency. *J Nurs Care Qual*, 12(4), 44-48.
- Brown, B. L. (1999). Self-efficacy belief and career development. ERIC Digest No. 205 (ED 429 187), 2 pages. <http://ericacve.org/docs/dig205.pdf>.
- Büyükbayram, Z., & Bıçak Ayık, D. (2020). Hemşirelik öğrencilerinin hemşirelik eğitimi ile ilgili stres düzeylerinin belirlenmesi. *Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 4 (2), 90-99. <https://doi.org/10.46237/amusbfd.562097>
- Carlson, S., Kotze, W. J., & vanRooyen, D. (2005). A self management model towards Professional maturity for the practice of nursing. *Curationis*, 28(5): 44-52.
- Cheng, C. Y., & Liou, S. R. (2013). Perceptions of clinical competence among nurse pregraduates: Do different types of nursing programs make a difference? *J Nurs Educ Pract*, 3(9), 139-47. <https://doi.org/10.5430/jnep.v3n9p139>
- Chesser-Smyth, P.A. (2005). The lived experiences of general student nurses on their first clinical placement: A phenomenological study. *Nurse Education in Practice*, 5(6), 320-327. <https://doi.org/10.1016/j.nepr.2005.04.001>
- Çelikkaleli, A., & Çapri, Y. (2008). Genel Yetkinlik İnancı Ölçeği'nin Türkçe formunun geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17 (3), 93-104
- Çelikkaleli, Ö., & Akbay, S. (2013). Üniversite öğrencilerinin akademik erteleme davranışı, genel yetkinlik inancı ve sorumluluklarının incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14 (2), 237-254.
- Edwards D., Burnard P., & Bennett Hebden, U. (2010). A longitudinal study of stress and self-esteem in student nurses. *Nursing Education Today*, 30 (1), 78-84. <https://doi.org/10.1016/j.nedt.2009.06.008>
- Ergin, E., Çevik, K., & Çetin, S. P. (2018). Hemşirelik öğrencilerinin eğitimlerine ilişkin algıladığı stres ve stresle baş etme davranışlarının incelenmesi. *Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi*, 15 (1), 16- 22

- Kılıç, F.H. (2018). Hemşirelik öğrencilerinin eğitim stresi ve mesleki benlik saygısı arasındaki ilişki. *Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*, 5 (1), 49-59. <https://doi.org/10.31125/hunhemsire.431130>
- Grau, R., Salanova, M., & Peiro, J. M. (2001). Moderator effects of self-efficacy on occupational stress. *Psychology in Spain*, 5 (1), 63-74.
- Jerusalem, M., & Schwarzer, R. (1992). Self-efficacy as a resourcefactor in stress appraisal processes. In R. Schwarzer (Ed.), *Self-efficacy: Thought Control of Action* (pp. 195–213). Hemisphere: Washington, DC
- Kang, Y. S., Choi, S. Y., & Ryu, E. (2009). The effectiveness of a Stress Coping Program based on mindfulness meditation on the stress, anxiety, and depression experienced by nursing students in Korea. *Nurse Education Today*, 29, 538-543. <https://doi.org/10.1016/j.nedt.2008.12.003>
- Karaca, A., Yıldırım, N., Ankaralı, H., Açıkgöz, F., & Akkuş, D. (2014). Hemşirelik Eğitimi Stres Ölçeğinin Türkçe'ye uyarlanması. *Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi*, 16 (2), 29-40.
- Karahan, A., & Kav, S. (2018). Hemşirelikte mesleki yetkinlik. *Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*, 5 (2), 160-168. <https://doi.org/10.31125/hunhemsire.454377>
- Ocak, M., & Güler, M. (2017). Psikolojik sermayenin tükenmişlik üzerine etkisi: Görgül bir araştırma. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 49, 117-134. <https://doi.org/10.18070/erciyesuibd.323907>
- Özbayır, T., Yavuz, M., Taşdemir, N., Dirimeşe, E., Seki, Z., & Okgün, A. (2011). Cerrahi hastalıkları hemşireliği intörn öğrencilerinin klinik uygulamayı değerlendirmeleri ve akademik başarı durumları. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 27(1): 1-9.
- Özdemir, H., Khorshid, L., & Zaybak, A. (2020). Hemşirelik öğrencilerinin hemşirelik eğitimine ilişkin yaşadıkları stres düzeyinin belirlenmesi. *Turkish Journal of Science and Health*, 1 (2), 20-28.
- Pulido-Martos, M., Augusto-Landa, J. M., & Lopez-Zafra, E. (2012). Sources of stress in nursing students: A systematic review of quantitative studies. *International Nursing Review*, 59(1), 15-25. <https://doi.org/10.1111/j.1466-7657.2011.00939.x>
- Reeve, K. L., Shumaker, C. J., Yearwood, E. L., Crowell, N. A., & Riley, J. B. (2013). Perceived stress and social support in under graduate nursing students' educational experiences. *Nurse Education Today*, 33(4), 419-424. <https://doi.org/10.1016/j.nedt.2012.11.009>
- Rhead, M. (1995). Stress among student nurses: Is it practical or academic? *J Clin Nurs*, 4(6), 369-376. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2702.1995.tb00038.x>
- Rhodes, M. K., Morris, A. H., & Lazenby R. B. (2011). Nursing at its best: Competent and caring. *Online J Issues Nurs*, 16(2), 10.
- Sprengel, A. D., & Job, L. (2004). Reducing student anxiety by using clinical peer mentoring with beginning nursing students. *Nurse Educ.*, 29(6), 246- 250. <https://doi.org/10.1097/00006223-200411000-00010>
- Şirin, A., Kavak, O., & Ertem, G. (2003). Doğumhane stajına çıkan öğrencilerin durumluk-sürekli kaygı düzeylerinin belirlenmesi. *Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 7(1), 27-32.
- Taşdelen, S., & Zaybak, A. (2013). Hemşirelik öğrencilerinin ilk klinik deneyim sırasındaki stres düzeylerinin incelenmesi. *Florence Nightingale Hemşirelik Dergisi*. 21 (2), 101-6.
- Timmins F., Corroon A. M., Byrne G., & Mooney, B. (2011). The challenge of contemporary nurse education programmes. perceived stressors of nursing students: Mental health and related life style issue. *Journal Psychiatr Ment Health Nursing*, 18(9), 758-766. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2850.2011.01780.x>
- Tüfekci, F. G., & Yıldız, A. (2009). Öğrencilerin hemşireliği tercih etme gerekçeleri ve gelecekleri ile ilgili görüşleri. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 12(1), 31 37.